

EDMUND SPENSER HAYOTI VA INGLIZ NOTIQLIK SAN'ATIGA QO'SHGAN HISSASI

Farg'ona Davlat Universiteti

f.f.f,d A.Abdurahmonov

Lingvistika, ingliz tili 2-kurs magistranti

Darhonboyev Mahmudjon Muhammadsharif o'g'li

mahmudjondarhonboyev@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada oddiy oilada dunyoga kelgan va ingliz nutq madaniyatiga qo'shgan hissasi bilan ingliz zodagonlari davrasiga kirib kela olgan Edmund Spenser, she'riyatidagi ma'no naqshlari ko'pincha an'anaviy talqinlardan - mumtoz davrlarda va uning o'zi tomonidan ishlab chiqilgan - butparastlik afsonalari, ilohiyliklari va falsafalari hamda xristianlik e'tiqodi va ta'limotlarining kuchli tajribasidan to'qilgan nazmiy asarlari o'rta asr adabiyotshunosligi va nutq madaniyatini yanada boyitganligi haqida fikir yuritiladi.

Kalit so'zlar: nutq madanyati, notiqlik sanati, adabiyotshunoslik, nazmiy asarlar, eklog sheri san'ati.

Buyuk ingliz shoyiri "shirilar shahzodasi" deya nom olgan Edmund Spenser 1552-yilda londonda tug'ilgan. Spenser haqida juda kam narsa ma'lum. U qo'y boqish orqali boylik orttirgan Spenserning Midlendlar oilasi bilan qarindosh edi. Uning o'z oilasi boy emas edi. U Savdogar Teylorlarning gimnaziyasiga "kambag'al bola" sifatida o'qishga kirdi, u erda u asosan lotin tilini, bir oz ibroniy, yunon va musiqani o'rgangan bo'lardi.

1569 yilda, Spenser taxminan 16 yoshda bo'lganida, uning XVI-asr fransuz shoiri Yoaxim du Bellay she'rlarining inglizcha versiyalari va italyan shoiri Petrarka she'rining fransuzcha tarjimasini o'qib unda katoliklarga qarshi kurashning ruhi paydo bo'ldi.

1569 yil may oyidan Spenser Kembrij universitetining Pembrok Xoll (hozirgi Pembrok kolleji) talabasi bo'ldi. U yerda talabalarning to'rtdan bir qismi bilan bir qatorda boshpanasiz

talabalar turar edi. Ular moliyaviy zarurat tufayli turli xil ishlarni bajaradigan talaba edi. Ular qiladigan ishlar ko'pincha o'g'ir va oddiy qora ishlar edi. U 1573 yilda san'at yo'nalishida bakalavri darajasini oldi. Epidemiya tufayli Spenser 1574 yilda Kembrijni tark etdi, ammo 1576 yilda san'at magistri darajasini olishga muvofaq buldi.

Edmund Spenserning 12 ta eklogdan iborat sheriy to'plami, "Shephardlar kalendari" (1579-chiqarilgan) ingliz tilidagi yozilgan birinchi ajoyib pastoral she'rlar hisoblanadi. XVII-asrga kelib, Richard Lavleys, Robert Xerrik va Endryu Marvell kabi shoirlar tomonidan rasmiy ekloglar yozilgan bo'lsada, ular bu to'plam oldida ancha kichik edi. Marvellning "Nimfa o'zining o'limidan shikoyat qilmoqda" (1681) eklogi bilan qishloq tozaligini o'rganish asnosida bilan uyg'unlashtirgan eklog an'anasini avj oldirib yubordi. XVIII asrga kelib ingliz shoirlari pastoral bo'lmagan mavzularda istehzoli she'rlar uchun eklogiyadan foydalana boshladilar, masalan, Jonatan Sviftning "Bir shahar eklogiyasi. 1710. Sahna, Qirollik almashinuvi".

Uning Kembrijdagi eng do'sti Pembroklik bir o'rtog'i bo'lgan. U spenserdan biroz kattaroq bo'lgan Gabriel Xarvi edi, u bilimdon, aqlli va qadimgi va zamonaviy adabiyotga ishtiyoqmand edi. Lekin shu bilan bir paytda pedantik, yolg'on va shuhratparast edi. Spenserga bu do'stlik biror fazilatlardan yoqimsizini o'rtoqlashdi, deb ishonish uchun hech qanday asos yo'q, lekin ijtimoiy harakatchanlik muhitida va Tudor Angliyaning yangi aristokratiyasi orasida u yuqori lavozimni afzal ko'rishga umid qilgani ajablanarli emas.

Spenserning Kembrij universitetidagi davri, shubhasiz, uning nafaqat lotin va ba'zi yunon klassiklari, balki o'z va undan oldingi davrlardagi italyan, frantsuz va ingliz adabiyoti haqida ham keng bilimga ega bo'lishi uchun muhim ahamiyatga ega bo'lgan. Uning lirik va qissaviy she'riyatning an'anaviy shakllari va mavzularini bilishi uning o'ziga xos kompozitsiyalarini yaratishga asos bo'ldi. Rim epik shoiri Virgilning "Eneyid", XV asr italiyalik Lyudoviko Ariostoning "Orlando furioso"si va keyinchalik Torquato Tassoning "Gerusalemme liberata" (1581) qissasisiz Spenser o'zining "Feri malikasi" qahramonlik yoki epik she'rini yoza olmasdi. Spenser she'riyatidagi ma'no naqshlari ko'pincha an'anaviy talqinlardan - mumtoz davrlarda va uning o'zi tomonidan ishlab chiqilgan - butparastlik

afsonalari, ilohiyliklari va falsafalari hamda xristianlik e'tiqodi va ta'limotlarining kuchli tajribasidan to'qilgan; bu naqshlarni u o'rta asr va foydalanish orqali yanada boyitgan.

Spenserning diniy ta'limi uning ta'limining eng muhim qismi edi. U o'z universitetida Angliyaning yangi cherkovi Rim katolikligi va ekstremal puritanizm o'rtasida bosib o'tishi kerak bo'lgan yo'lda bo'lib o'tgan achchiq kurashlarda ishtirok etishdan qochib qutula olmadi va o'z she'riyati qayta-qayta protestantizm va katoliklik o'rtasidagi qarama-qarshilik bilan shug'ullanadi. Yelizaveta cherkovining milliy va axloqiy pokligini himoya qilish kerak. Oldingi fikrdan farqli o'laroq, u puritanik tarafga moyil bo'lgan deb ishonish uchun juda oz asos yo'q.

1578-80 yillar, ehtimol, Spenser hayotida boshqa tegishli davrlarga qaraganda ko'proq o'zgarishlarni keltirib chiqardi. U 1580-yilga kelib, Lester grafi, maftunkor, yuqori lavozimli va vijdotsiz Robert Dadliga xizmat qilgan va Lesterning jiyani ser Filipp Sidney boshchiligidagi adabiy to'garak a'zosi bo'lgan, unga Kalender bag'ishlangan va uni maqtagan. Bu uning muhim tanqidiy asarida "Poezning himoyasi" (1595). Spenser bu zo'r yozuvchi va yaxshi zodagonga abadiy sadoqatli bo'lib qoldi, uni o'z she'riyatida turlicha gavdalandirdi va uning erta vafotidan elegiyada katta motam tutdi. 1580 yilga kelib, Spenser ham "Feri malikasi" filmida ishlay boshlagan va o'tgan yillarda u Machabyas Childga uylangan. Uning shaxsiy fe'l-atvori haqida hech narsa ma'lum bo'lmagan uchun qiziqarli ma'lumotlar Spenser va Gabriel Xarvi o'rtasidagi 1580 yilda nashr etilgan kichik maktublar to'plamida keltirilgan. Biroq, bu harflar almashinuvidagi kinoyalar shunchalar murakkabki, ulardan Spenser haqida ko'p xulosalar chiqarishga sabab bo'ladi. Faqat u yosh, shijoatli, yetuk, she'riyat nazariyasi va amaliyoti bilan chin dildan qiziqqan. 1580 yilda Spenser Irlandiyaning yangi lord o'rinbosari Artur Lord Greyning kotibi bo'ldi, u Sidney oilasining do'sti edi.

Edmund Spenser – “shoiralar shahzodasi”, o'zining nafis ijodi, rang asarlari va keng jamoatchilikni qamrab olishi bilan o'zgacha sanaladi. Uning san'atga bo'lgan qiziqishi va sheri asarlarining bo'yoqdorligi nutq madanyatiga ulkan yangiliklar olib kirdi. Tabiiyki san'at bilan hamohang ijod qilgan Edmund Spenser notiqlikda ham tengi yo'q ijodkor edi.

U asarlarini nafislik bilan yozish bilan bir qatorda, ularni inson qalbiga yetib boradigina qilib o'qishni ham uddalar edi. Bu ingliz notiqlik sanatining yangi bosqichga olib olib chiqdi. Uning boshlab bergan nutq madanyatining yangi bosqichi o'zidan kegin ijod qilganlarga shoir va yozuvchilarga ilhom bag'ishladi.

Edmund Spenser yorqin ijodini o'ragana ekanmiz, uni "shoirilar shahzodasi" va shu qatorda "notiqlik san'ati shahzodasi" desak ham also mubolag'a bo'lmaydi.

Ingliz adbiyoti va nutq madanyatining yetuk namoyondasi Edmund Spenser 1599-yil 13-yanvarda vafot etdi. Uning ingliz nutq madanyatiga qo'shgan ulkan hissasi halihanz inliz adabiyotshunosligi tarixida akis-sado berib turibdi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Merritt Yerkes Hughes, "Virgil and Spenser"
2. [^ "The English Emblem Book Project / Penn State University Libraries". libraries.psu.edu. 8 September 2016. Retrieved 21 January 2018.](#)
3. [^ Loewenstein, David; Mueller](#)
4. [^ Spenser, Edmund \(1984\)](#)
5. [^ Prescott, Anne. "Spenser's shorter poems". *The Cambridge Companion to Spenser*.](#)
6. [^ "Spenserian stanza at Poetry Foundation". 2 January 2023.](#)